

Maisemaa Vöyrieltä menneinä vuosikymmeninä.

Kirill Lipkin loi laajat liiketoimet Pohjanmaalla

 Petroskoin Kansallinen teatteri on esittänyt jo jonkin aikaa musikaalista tarinaa vienankarjalaisista laukkureista, jotka seikkailevat esityksessä Suomen puolella viime vuosisadan alussa. Seppo Kantervon eli teatterin johtajan Sergei Proninin kirjoittaman Laukkurit-näytelmän pääroolia esittää Venäjän kansantaiteilija Pekka Mikšijev. Hän on näytelmän Pekka Lipkin, joka kulkee kaupoilla poikansa Vasselein (Aleksandr Kuikka) kanssa.

Näytelmä pohjautuu todellisiin tapahtumiin, mutta on fiktiota, kuvitelmaa. Tosielämän liikemiehiä ovat Lipkinit, jotka olivat alunperin Vuokkiniemestä, mutta päätyivät kauppiaksi Vaasan seudulle Suomen Pohjanmaalle.

Kirill Stafejeff Lipkin (1855–1927) kuuluu alkuperäisen vienankarjalaisen ”Lipposen suvun” laukkukauppiaisiin, jotka lähtivät vanhempiensa mukana kaupoille Suomeen ja joista myöhemmin tuli merkittäviä liikemiehiä Suomessa. Hän vaikutti Vaasan seudulla ennen kaikkea Vöyriellä ja Maksamaalla.

Ei ole tiedossa, milloin venäläiset viranomaiset ovat muuttaneet Lipposen suvun nimen Lipkiniksi, mutta venäjänkielinen sana ”lipka”, ”lipa”-sanana deminutiivi, tarkoittaa pientä lehmusta.

Kirill Lipkinistä kehittyi varsinainen suurliikemies. Hän perusti ainakin 14 likeyritystä Pohjanmaalle. Näistä suuri osa oli maalaikauppoja, mutta näiden lisäksi joukkoon kuului myös meijeri, sikala, nahkuriliike ja suolaamo, höyrysaha sekä pari leipomoa eri aikoina.

Kirill Stafejeff Lipkin syntyi Vuokkiniemessä 17.2.1855 Stahvei Stepanov Lipkinin perheeseen, johon kuului Paraskovja Semenovna Keinijeva -vaimon lisäksi kaikkiaan viisi tyttöä ja viisi poikaa.

Kirill saapui Pohjanmaalle ensimmäi-

sen kerran 12-vuotiaana, kuten monet tuon ajan laukkukauppiat, oppipoikana isänsä Stahvein mukana. Koulut hänellä jäivät lähes kokonaan käymättä. Vuonna 1867 Suomessa oli kova nälänhätä ja vähäininkin muualta tuotu myytävä kävi kaupaksi.

Nuorukaisen orastavat liiketoimet jäivät välillä muutamaksi vuodeksi kokonaan tauolle, kun hän suoritti asepalveluksen Venäjällä. Vuonna 1883 hän oli kuitenkin jälleen kaupanteossa Vöyriellä. Tiedetään, että Kirill toimi laukkurina 17 vuotta.

Pappa, eli suurliikemies Kirill Lipkin 1855–1927.

Ensimmäinen liike Miemoisten aitassa

Ensimmäisen kauppansa Kirill Lipkin perusti Karl Miemoisin maatilalle Miemoisten kylään vuonna 1883 eli 28-vuotiaana. Selvityksen mukaan hän sai kauppaluvan 24.2.1883.

Tämän aittakaupan toimintaa hän jatkoi aina tammikuuhun 1888. Silloin pitäjän apteekki muutti lähitalosta, jossa oli joskus aikaisemmin toiminut kieväri. Kirill

jatkoi kauppaa tässä uudessa paikassa vuosina 1888–1897. Lipkinin jälkeen taloon muutti Union Pankki ja myöhemmin talosta tuli kunnan kanslia ja kirjasto.

Ivan Mitrofanoff (Alexei Mitron isä) oli perustanut maalaiskaupan Vuoskoskelle 1884 Alahärmään. Hän ylläpiti sitä pari vuotta, jonka jälkeen hän myi sen Kirill Lipkinille joulukuussa 1886.

Maiju Keynään haastattelussa Alexei Mitroa kävi ilmi, että Kirill oli saanut lainata rahaa hänen isältään Mitrofanoffilta avatakseen kaupan Vöyrille. Siihen aikaan

Suomesa oli kova
nälänhätä ja myytävä
teki kauppansa.

Stahvei Stepanov Lipkinin (1819-1897) ja Paraskovja Semenovja Keinisevan (1820-1884) perhe:

Nikifor	s. 1844
Muarie	s. 1847
Fedor	s. 1847
Petr	s. 1849
Anisja	s. 1850
Akulina	s. 1851
Irina	s. 1852
Kirill (Kiril Lipkin)	s. 1855
Semeon (Simon Lipkin)	s. 1857
Georgij (Göran Lipkin)	s. 1864
Feodora	s. 1864

voitiin lainata varoja yksityisiltä, mutta hyvin korkealla korolla.

Jo samana vuonna Kirill oli avannut toisen kauppansa Vöyrin Koskenkylään, nyt Nyborg-nimiselle palstalle, johon hän oli rakentanut ensimmäisen liikekiinteistönsä. Kaupan hoitajaksi tuli vuonna 1887 Kirillin nuorempi veli Georgij, joka oli syntynyt 4.5.1864.

Täysin ruotsinkielisessä ympäristössä vöyriläiset alkoivat käyttää hänestä nimeä Göran, ja hänen veljenpojastaan Maksamalla nimeä Georg erottaakseen hei-

Kirill Lipkin menetti vaimonsa ja lapsensa varhain, mutta monille

Lipkinien sukua: vasemmalta Kirill Lipkin, lapset Natalia ja Alexandra ja heidän äitinsä Anna sekä lasten isä Georg Lipkin. Seuraavana Göran Lipkin ja Annan veli Pekka Remsujeff eli Ramsu. Kuva vuodelta 1920.

dät toisistaan. Koskenkylän kauppa toimi vuoteen 1905 asti, jolloin Kirill myi sen Vöyrin vasta perustetulle osuuskaupalle hintaan 8 500 markkaa, ja sai lisäksi varastostaan 20 000 markkaa.

Kun rouva Anna Lisa Nordberg 1887 lopetti maalaiskauppansa Vöyrin kirkonkylässä Rökiössä, Kirill osti sen. Tämä kauppa tuli sittemmin toimimaan eri vaiheessa hänen pääpaikkanaan. Liiketoimintalupatietojen mukaan Lipkinillä oli kuitenkin kauppa Rökiössä jo 28.7.1885 alkaen suunnilleen vuoteen 1902. Myöhemmin hän palasi ja ylläpiti kauppa kuolemaansa saakka eli vuoteen 1927.

Maksamaa sai Lipkinin omistaman kaupan vuonna 1887. Jo seuraavana vuonna eli 1888 hän avasi myymälän Kaurajärvel-

lä ja vuonna 1890 Munsalassa.

Mukana hyviä liikekumppaneita

Ensimmäinen Vöyrinmeijeri oli aloittanut Mäkipäässä vuonna 1885 ja sen omistivat B. Wegelius ja K. Tidström. He myivät vuonna 1888 meijerinsä Tuomas Laurelille ja Kirill Lipkinille, kun meijeri oli menossa konkurssiin. Uudet omistajat paransivat meijerin taloutta perustamalla sen yhteyteen myös sikalan.

Laurellin sanotaan olleen alkuaan Laurila ja lähtöisin pienestä vähäkyröläisestä torpasta. Hän kuitenkin menestyi erittäin hyvin liiketoimissaan, kun osasi hakeutua oikeaan seuraan eli menestyvien liike- miesten kumppaniksi.

Laurell oli muuttanut 15-vuotiaana Vaasaan. Hän perusti ensimmäisen kauppansa jo 18-vuotiaana vuonna 1873 Vähäänkyröön sekä toisen vuonna 1883 Isoonkyröön. Hän alkoi ostaa ja viedä voita ja viljaa ulkomaille mm. Ruotsiin ja Englantiin.

Hän perusti useita ostokonttorei-

ta muiden muassa Ouluun, Tampereelle, Hankoon sekä Pohjois-Englannissa sijaitsevaan Newcastleen kaupunkiin. Ensimmäisen suomalaisen talvilavan aloitettua toimintansa vuonna 1877 alettiin viedä talvisaikaan myös aina talveksi kasvavaa voivuorta Ruotsin kautta jopa Englantiin asti ilman voikauppaa hallitsevien tanskalaisten välikäsiä. Laurellin voinvienti lienee ollut laajimmillaan jopa 1 600 dritteliä (51,5 kilon tynnyriä) viikossa.

Kirill Lipkin löysi myös hyväksi kumppanikseen toisen kauppiaan, joka oli nimeltään Mickel Jässi, sekä Serafia Jäsiksen. Heidän kanssaan Lipkin omisti höyrystyskoneita vuosina 1913–1919 sekä nahkurinliikkeen ja suolaamon Rökiössä.

Aluksi kumppani oli Mickel ja hänen kuolemansa jälkeen vuonna 1907 Serafia. Sahasta sanottiin kuitenkin, ettei se ollut kovin kannattava, kun se ei sijainnut meren rannalla, ja sen vuoksi puunkuljetukset tulivat turhan kalliiksi.

Nahkurinliike lienee kuulunut Lipkinin omistukseen vuosina 1908–1915. Se myytiin jossain vaiheessa Vilhelm Auviselle ja Anselm Hakalalle.

vienalaisille sukulaisilleen hän oli tärkeä tuki

Veli Georgij eli Göran Lipkin sai hoidettavakseen kaupan ja leipomon.

Rinnakkain osuuskaupan kanssa

Vuonna 1910 Vöyrin Osuuskauppa myi takaisin Lipkinin veljekselle Kirillin vuonna 1886 rakentaman vanhan kauppakiinteistön ja sen leipomon vuodelta 1906. Osuuskauppa oli ostanut Vilhelm Auvi-

sen kaupan maantien toisella puolella ja siirtyi sinne.

Kirill osti kaupan ja leipomon veljensä Göranin pääpaikaksi. Göran palasi taas kauppiaksi Koskenkylään, ja hoiti kaupan ja leipomon kuolemaansa saakka eli 15.8.1930 asti.

1920-luvun alussa veljekset olivat uudistaneet vanhan kauppakiinteistön ikkunat ja rakentaneet sen yhteyteen aivan

uuden leipomon nimellä Koskenkylän osuusleipomo, jossa lienee ollut mukana myös ulkopuolinen osakas, apteekkari Jakob Bagge.

Loppuvaiheessa leipomo oli ollut vuokrattuna ulkopuoliselle yrittäjälle. Koskenkylän kiinteistö-rakennus oli pystyssä vuoteen 1960 saakka, jolloin se purettiin mm. liikenneturvallisista syistä.

Vöyrin Osuuskauppa oli perustettu vuonna 1905. Sitä ennen kauppatoiminta oli kokonaan yksityisten käsissä. Lipkin uskoi kuitenkin osuustoiminnan alkaessa, että aika ratkaisee kehityksen vielä uudelleen yksityisten hyväksi.

Kaikkien liiketoimiensa ohella Kirill Lipkin oli hyvin aktiivisesti mukana hankkimassa ensimmäistä puhelinlinjaa Vöyriin vuonna 1894. Muita osakkaita olivat mm. krunnimmismies Karl Georg Tidström, apteekkari Joel Salin, poliisikonstaapeli Johannes Smeds ja kauppias Mickel Jässis.

Aluksi hankittiin puhelinkeskukseksi 20 osakkaan kytkinpöytä, mutta pöytä osoittautui heti liian pieneksi. Se myytiin Maksamaalle, kun tilalle hankittiin uusi 40 osakkaan kytkinpöytä asennettiin käyttöön. Puhelinkeskus perustettiin sopivasti vastapäätä Kirillin liikettä olevaan kiinteistöön Rökiössä. Puhelinkeskushoitajaksi valittiin Mildred Martinsson-Koppelmäki.

Ponteva ja monipuolinen mies

Kirill Stafejeff Lipkin oli lähtöisin suvusta, joka oli 1870-luvulla toiseksi suurin suku Vuokkiniemessä. Lipposen suku on alunperin kotoisin Savosta, mistä suvun jäseniä on aikoinaan muuttanut Karjalaan. Siellä suvun nimi on myöhemmin aikoja sitten venäläistetty.

Kirill Lipkin meni naimisiin 30. syyskuuta vuonna 1884 vöyriiläisen vasarasepän Lars-Henrik Fröjdmanin tyttären Jenny Elisabetin kanssa. Jenny oli syntynyt 10.2.1867, mutta kuoli hyvin nuorena vuonna 1891. Pari sai kaksi lasta, jotka myös kuolivat jo vauvaiässä.

Kirillistä sanotaan, että hän oli hyvin pidetty ja kunnioitettu mies. Hän oli haras uskova, mutta hyvin positiivinen ja iloinen. Hän sai Suomen kansalaisuuden vuonna 1917, kun Suomi itsenäistyi. Hän kääntyi ortodoksista luterilaiseksi vuonna 1920. Rökiössä Lipkinin kotona ja kaupan tiloissa pidettiin uskonnollisia

Kirillin veli Georgij-Göran ei mennyt koskaan naimisiin.

Veljenpojan Georgin Paul-poika ryhtyi kauppiaksi.

seurakokouksia ja ompelukursseja kyläläisten kesken.

Lipkin oli ajan yleisiin oloihin nähden suuren tyylin liikemies, erittäin ponteava ja monipuolinen yrittäjä, joka piti langat lujasti käsissään. Töitä tehtiin väsymättä varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan. Liikkeet avattiin jo seitsemältä aamulla ja suljettiin vasta kahdeksalta illalla, hie-man myöhemminä vuosina kuitenkin jo iltakuudelta. Työt aloitettiin usein jo aamukuudelta ja jatkettiin iltamyöhään, jopa yhteentoista saakka, jos oli tarpeen.

Kaupoissa oli tuohon aikaan kaikkea tarpeellista vaatteista elintarvikkeisiin. Maksamaan liikkeestä löytyi jopa lääkekaappi, johon Vöyrin apteekki toimitti pienillä nimilapuilla varustettuja paketteja. Niissä oli lääkkeitä, jotka Vöyrin kunnanlääkäri Einar Juselius oli määrännyt potilailleen vastaanotollaan Maksamaalla kerran kuukaudessa.

Kirill puhui ruotsia, mutta melkoisesti murtaen. Pääkaupan alakerrassa Lipkinillä oli viinikellari, josta hän tarjosi silloin tällöin hyvälle asiakkailleen lasillisen. Hänellä oli tapana kysyä asiakkailtaan: "Behagar ni lilla klaset (glaset) eller stora klaset (glaset)", eli haluatteko pienen vai suuren lasillisen.

Monenlaisia apulaisia

Kirillin veljestä, Georgij-Göranista (4.5.1864–15.8.1930), ei tiedetä niin paljon, mutta hartauskirjan ahkeraksi käyttäjäksi hänetkin tiedetään. Vuonna 1888 hän oli kirjoittanut sen valkoisille alkuja loppulehdille nimestään suomeksi, venäjäksi ja ruotsiksi. Keskellä rukouskirjan sisäkannella luki suomeksi: "Tämän rukouskirjan omistaa Yrjö Tapaninpoika Lipponen". Göran ei koskaan mennyt naimisiin.

Hänen veljenpoikansa Georg Lipkin Maksamaalla nai 30-vuotiaana 16 vuotiaan Anna Feodorovna Remsujevin (1895–1942), joka oli syntynyt Vuokkiniemessä. Parin tytär Alexandra syntyi vuonna 1914. Hän on 93-vuotias ja elää naimisissa Verner Ingin kanssa Vaasassa ja käyttää nimeä Sandra. Muut lapset olivat Natalia-tytär (1915–2001) ja Paul-poika (1921–1982). Georgin kuoltua vuonna 1949 Paul ja Natalia jatkoivat sen jälkeen isän vuon-

na 1926 Kirilliltä ostaman kaupan ylläpitämisestä. Maksamaan kauppa purettiin 2004.

Kirillin mukana Vöyriin ja ympäristön maisemissa liikkui useita alkujaan vuokkiniemeläisiä. Myös Simon-veli tuli auttamaan liiketoimissa. Hänestäkään ei ole paljon tietoa. Hän syntyi vuonna 1855 ja kuoli vuonna 1899. Simonilla lienee ollut viisi lasta: Auni Lipkin, Alexandra eli Sandra Vuolle Kemissä, joka oli naimisissa puolalaisen Aleksei Vuolteen kanssa, Daria Vasarajeff (Korpi), Anastasia Vasarajeff ja Irene Remsujeff. Viimemainittu sai lapset: Irene, Vasili Alexander ja Anni Remsujeff. Tiedetään, että Simon ja hänen vaimonsa kävivät vuosittain vuorotellen Vuokkiniemessä ja ylläpitivät tällä tavalla yhteyksiä kotiseudulle.

Myöhemmin opettajana työskennellyt Wasili Keynäs (1884–1964) tuli Kirillin juoksupojaksi 10-vuotiaana. Seitsemän vuoden palveluvuoden lopussa hän toimi mm. puotimyyjän apulaisena Kirillin puodissa Munsalassa.

Paul Lipkin piti kauppa puolisonsa Natalian kanssa. Kuva vuodelta 1975

Myöskin Kirillin veljenpoika, Ivan eli Hannes Lipkin (1884–1954) tuli Vuokkiniemestä Vöyriin 12-vuotiaana. Hän oli syntynyt Vuokkiniemen Intalassa. Hän meni naimisiin Maria Remsujeffin kanssa (1897–1978) ja pari sai tyttäret Naston (Anastasia, 1919–1943), joka kuoli naimattomana, ja Alexandran, s. 1922.

Alexandra elää nykyään leskenä Vaasassa nimellä Sandra Perttunen ja hänellä on viisi lasta.

Hannes ei asettunut heti Vaasan seudulle, vaan lähti 23-vuotiaana Ruotsiin sahalle töihin. Sen jälkeen hän oli muutamia vuosia Yhdysvaltain Illinoisissa, mistä hän palasi Vuokkiniemeen vuonna 1918. Vuonna 1922 hän tuli taas Suomeen. Hän

Sukua Georgij n eli Göröänin haudalla vuonna 1930. Pitsikauluksissaan ovat sisarukset Natalia ja Alexandra ja heidän vasemmalla puolellaan palvelijatar Julia Ståhlberg. Lisäksi kuvassa Margit Bagge, Mildred Martinsson, Paul Lipkin ja Berta Bagge.

Suurliikemies Kirill Lipkinin talo oli komea pytinki. Hänen viinikellarinsa sijaitsi talon päädyssä, jossa kellarin ovi näkyy kuvan matalassa lisärakennuksessa.

kävi laukkukauppaa Vöyrillä, Maksamaalalla ja Oravaisissa vuoteen 1939 asti.

Sittemmin kauppaneuvoksena tunnettu Ville Mattinen saapui Suomeen laukkukauppiaiden mukana vuonna 1894 ja aloitti liikemiesuransa kauppa-apulaisena Ylimarkussa (Övermark) setänsä sekatavarakaupassa. Seitsemän vuoden jälkeen hän saapui Kirill Lipkinin liikkeeseen Vöyrille. Mattinen oli nähnyt ilmoituksen kauppa-apulaisen paikasta sanomalehdessä.

Mattinen osasi puhua ruotsia erinomaisen hyvin ja oli kaikin puolin tarmokas ja yritteliäs kumppani myymälässä. Ville Mattinen perusti myöhemmin useita tekstiilitukkuliikkeitä ja tehtaita ja hän rikas-

tui James-farkkuhousujen tuotannolla ja saavutti sillä miljardiluokan liikevaihdon.

Vuonna 1906 tuli ajankohtaiseksi Wienankarjalaisten liiton perustaminen. Kirill Lipkin oli siinä aktiivinen samoin kuin Mattinen ja liiton puheenjohtajaksi valittu Aleksi Mitro. Kirill Lipkin kuului useita vuosia seuran hallitukseen ja hän auttoi mielellään nuoria vuokkiniemiläisiä laukkureita perustamaan maalaiskauppoja. Tämän takia häntä alettiin kutsua ”papaksi”. Munsalassa ja Vöyrissä häntä nimitettiin suurliikemieheksi.

AILA-LIISA LAURILA
JOHN HOLMSTRÖM

Lähteet:

John Holmström: ”Bröderna Lipkins omfattande affärsverksamhet i Vörå med omnejd – viktiga inslag i näringslivets utveckling åren 1880-1930”, artikkeli Vöyrin kunnan vuosijulkaisussa ”I rågens rike 2005”

Samalla otsikolla John Holmströmin laajempi multimediaesitys, joissa lähteinä on käytetty mm. Maiju Keynään haastattelua Hannes Lipkinistä vuodelta 1953 ja Merivi Naakka-Korhosen ja Maiju Keynään teosta Halpa hinta, pitkä mitta.